

Una monarquia en hores baixes així ho albirava. Aquells van ser temps de preparar nous espais polítics que participarien en l'espai republicà.

El capítol cinquè exposa la relació del partit amb la qüestió nacional, per bé que era un dels seus eixos ideològics i una de les raons per les quals l'organització va defensar la seva sobirania, especialment en relació amb el PCE i IC. Es desgranen referències ideològiques com Lenin i línies estratègiques com la possibilitat d'albirar un federalisme inspirat en Pi i Margall. El sisè i últim capítol fa una radiografia de la militància del PC Català, majoritàriament obrera i masculinitzada. També hi tenien presència els treballadors del comerç, que anys enrere havien patit un procés d'obrerització a causa de les pèssimes condicions laborals que se'ls imposaven. Tanquen el llibre una acurada selecció d'imatges i la preceptiva bibliografia, amb una extensa llista de les obres consultades.

Com hem indicat al principi, el llibre d'Ignasi Bea ajuda a col·locar una peça més del complex mapa polític català de les primeres dècades del segle xx.

Elisabet Velo i Fabregat
Universitat Autònoma de Barcelona
Elisabet.Velo@uab.cat

STORM, Eric (2024). *Nationalism. A World History*. Princeton: Princeton University Press, 513 p.

Eric Storm podria haver escrit el manual d'estudi d'història global de l'Estat-nació i el seu procés de construcció des del segle XVIII, però no se n'ha sortit. *Nationalism. A World History* és un llibre inacabat. Més que una interpretació nova del nacionalisme, el llibre funciona sobretot com a estat de la qüestió i com a ordenació de perspectives i dades ja existents. La introducció i els dos primers capítols, que versen sobre el món al segle XVIII i la situació dels estudis sobre nació i nacionalismes —i Estat-nació, el tema clau del llibre que sorprenentment no apareix al títol— són suggeridors i d'alta qualitat, treballats i sòlids. També ho és, per cert, l'estat de la qüestió publicat a *Nations and Nationalisms* el 2022 sobre el qual s'hauria d'haver basat el seu llibre, relacionat amb la introducció.⁵³² Però a mesura que el llibre avança, perd cohesió. Si l'objectiu era donar perspectiva històrica a la crisi actual del model d'Estat-nació liberal,

532. ERIC STORM, *The rise of the nation-state during the Age of Revolution: Revisiting the debate on the roots of nations and nationalism*, *Nations and Nationalism*, volum 28, núm. 4, 2022, p. 1137-1151.

el volum hauria hagut de dialogar amb obres que han problematitzat la llibertat, sobirania i erosió democràtica en el present, per exemple Timothy D. Snyder sobre la defensa de la llibertat davant la deriva autoritària, Yanis Varoufakis sobre la mutació del capitalisme digital, Wendy Brown sobre la desdemocratització produïda per la racionalitat neoliberal i Dani Rodrik sobre la tensió entre democràcia, sobirania nacional i globalització, entre molts d'altres. En lloc d'això, l'aposta es converteix en un manual convencional, sense propostes concretes per afrontar la cruïlla política actual —per molt que se n'avanci alguna, massa tímidament, al final—, i el resultat és un llibre marcat per la distància entre el que prometen la introducció i els primers capítols i el que realment desenvolupen els capítols posteriors i les conclusions, que són incompletes.

Storm contextualitza l'origen de l'Estat-nació en els processos polítics i socials del segle XVIII. En aquell moment, les elits de les monarquies europees, que començaven a controlar de debò el món i se'l disputaven en guerres cada vegada més costoses, van haver d'extreure recursos de manera més eficient dels seus territoris i poblacions. En paral·lel, la relació entre la cort absolutista i la gent corrent va començar a esquarterar-se amb la Il·lustració i l'ascens d'una burgesia

amb poder econòmic, però sense poder polític. Per competir en un món de potències que mobilitzaven cada vegada més persones i recursos, les elits es van veure obligades a reformar les monarquies, transformant les identitats, les comunicacions i, en definitiva, la vida de les poblacions que governaven. Per enfortir els seus exèrcits, les monarquies i els imperis dels segles XVIII i XIX van adoptar trets que acabarien sent definitoris de l'Estat-nació, com una fiscalitat centralitzada o la capacitat de desplegar exèrcits massius. En aquest procés, els governants es van veure arrossegats per dinàmiques que no havien previst i que no podien controlar del tot. Storm parla encertadament de «processos isomòrfics», és a dir, canvis en un àmbit que en van desencadenar d'altres. És el cas de l'extensió de l'educació bàsica i la premsa, que va generar una esfera pública més àmplia que, a la vegada, permetria l'existència de les xarxes d'informació i conspiració de la revolució liberal. Storm proposa una visió del nacionalisme i d'aquests processos que és no lineal ni teleològica, i s'allunya de les aproximacions *top-down* que havien dominat els estudis sobre nacionalisme a finals del segle XX.

Després d'haver reconegut els profunds canvis del segle XVIII, crida l'atenció que Storm continuï situant

l'origen de l'Estat-nació en les revolucions de 1776 i 1789 i no en la Guerra dels Set Anys de 1756. I és que un dels problemes principals del llibre és la divisió per capítols amb una cronologia convencional: 1775-1815, 1815-1848, 1848-1885, 1885-1914, 1914-1945, 1945-1979 i 1979 fins avui. La reproducció dels llocs comuns de les historiografies nacionals i nacionalistes, que han maldat per fer coincidir la història global amb la seva pròpia, limita d'entrada qualsevol aspiració a explicar el nacionalisme en clau global. El volum ofereix, això sí, una mirada panoràmica i de llarga durada sobre la formació dels estats-nació, la ciutadania, la cultura, la consciència nacional i la transformació de l'espai i el temps —de la natura a la història i a la memòria— per part dels estats-nació i dels processos de nacionalització del món. Tanmateix, tot i abordar aquests aspectes, l'aproximació de Storm resulta excessivament descriptiva i no analitza les implicacions polítiques i culturals del fenomen amb prou profunditat. No s'arriba a respondre qüestions centrals per entendre la dimensió cultural del nacionalisme: qui té l'autoritat per establir què és cultura nacional, amb quins criteris es diferencia allò nacionalista d'allò que no ho és, i fins a quin punt l'homogeneïtzació cultural pot identificar-se amb el procés de construcció nacional.

Més de dos segles després de l'inici de les revolucions liberals, l'Estat-nació i el nacionalisme són encara dos dels elements fonamentals de la modernitat en tots els sentits. Podríem, fins i tot, arribar a dir que n'han estat dues de les forces rectores, tan bàsiques que, d'alguna manera, les donem per descomptades. Un dels punts forts del llibre de Storm és el desmuntatge de l'assumpció segons la qual l'Estat-nació ha estat la forma natural i inevitable de l'organització política moderna. L'autor mostra com la seva hegemonia no era escrita enlloc, i com el món actual està format per organitzacions polítiques que van sorgir com a resposta a conjuntures molt concretes. Storm subratlla també el caràcter totalitzant d'aquests processos de construcció dels estats-nació, i posa de manifest les implicacions en la gastronomia, les ciències, el turisme, etc. Tanmateix, tot i que l'autor considera el nacionalisme gairebé com una força neutra, capaç tant de l'emancipació com del genocidi, manté una confusió persistent entre maquinària d'Estat i imaginari i mobilització nacional, i deixa sense explorar les diferències entre nacionalismes amb Estat i sense Estat. Això fa que Storm deixi de banda les formes subalternes o alternatives de nacionalisme —el cas català plana pel llibre, però sense

cap narrativa nova—, així com la dimensió agònica del conflicte entre projectes socials dins la nació. La seva mirada tendeix a institucionalitzar el nacionalisme i a veure'l com una conseqüència de grans sacsejades globals, com ara revolucions, guerres, i descolonitzacions, més que no pas com una disputa concreta per l'hegemonia cultural i política en un territori i moment concrets —a partir de quines identitats regionals o de quines combinacions d'aquestes van construir-se les identitats de l'Estat? És la identitat espanyola netament castellana o hi ha aportacions catalanes? I al Regne Unit? I a França? Aquells que busquin explicacions singulars capaces de superar les discussions historiogràfiques actuals o de projectar paral·lelismes amb el present, trobaran els plantejaments d'aquest llibre limitats.

Malgrat la pretensió d'una història no eurocèntrica, el marc teòric del llibre és convencional i massa sovint ancorat en els llocs comuns dels estudis europeus. L'autor critica el difusionisme, però l'aplica constantment: les escasses referències al colonialisme, al capitalisme i a les lluites de classe —eixos imprescindibles per entendre la genealogia real del nacionalisme— revelen un enfocament excessivament despolititzat, que no trenca amb cap dels corrents actuals. Storm ens mostra com la nació ha estat la

forma dominant d'organització de la modernitat, però evita preguntar-se qui l'ha imposada, amb quins mitjans i contra qui. Sense aquest conflicte, el nacionalisme queda desproveït del seu caràcter històric i violent: esdevé una resposta mecànica a condicions globals i no pas el que realment ha estat, una construcció sempre en disputa. En aquest punt, convé també plantejar-se el rol dels historiadors en la construcció del relat nacional i com la manera d'entendre el temps i el passat influeix en la nostra concepció de civilització i de cultura. Igualment, hi ha una manca de comprensió del fenomen imperial: Storm parla d'imperis nacionalitzats i d'estats nacionals amb pràctiques imperials, però la tensió inclusió/exclusió, fonamental per entendre aquests processos, resta inexplorada. Per això la lectura és densa, plena d'exemples, però a la vegada mancada d'imaginació, de ritme i de força a partir dels capítols que passen del segle XIX.

En conjunt, *Nationalism. A World History* és un bon compendi, especialment en el seu inici, però no aconsegueix consolidar una proposta interpretativa nova sobre el fenomen, ni resoldre l'equívoc entre nacionalisme i Estat-nació que recorre el llibre. Potser la proposta de Storm pretenia abastar massa i hauria funcionat millor amb una cronologia o

un nombre de casos més reduït. Per a qui vulgui situar-se ràpidament en el camp, serà un recurs útil; qui busqui una contribució historiogràfica i intel·lectual de fons, haurà de continuar buscant. La manca d'una reflexió més profunda sobre la dimensió colonial i postcolonial, la marginalitat del diàleg entre nacionalisme, capitalisme i modernitat, i l'absència d'una anàlisi de la dimensió agònica del nacionalisme —no com a identitat imposada sinó com a espai de disputa entre projectes socials i polítics— redueixen l'abast de l'obra. En definitiva, és una obra que ordena més que no pas problematitza, i que, en no assumir riscos interpretatius, resta al marge dels debats que avui fan del nacionalisme un tema urgent.

Dr. Frederic J. PORTA,
Universitat Autònoma de Barcelona
fredericjporta@ub.edu

Dr. Gerard LLORENS,
Princeton University
gl7139@princeton.edu

VENTURA BELTRAN, Vicent (2025) *Periodisme a contracorrent. Selecció d'articles* / Nel·lo Pellicer [ed.]. Alacant: Institut Universitari d'Estudis Socials d'Amèrica Llatina - Universitat d'Alacant, 340 p.

El model periodístic del valencianista socialista castellonenc Vicent Ventura (1924-1998) es fonamentava, i no és tòpic, a recollir les 'palpitacions del temps'. Els noranta-sis articles seleccionats per l'historiador del periodisme Nel·lo Pellicer, que abasten l'etapa 1956-1993, n'especifiquen l'evolució. Perquè no es tracta d'uns signes del temps genèrics (altrament deixarien de ser-ne, del 'temps'), ans de mostrar-ne les contingències. Ventura, com a exercici periodístic, va descabdellant les possibilitats d'expressió segons les esclatxes conjunturals del franquisme (dir les coses sense «dir-les»). Els contextos polítics viscuts per Ventura, ben delimitats per Pellicer, són recollits en la present antologia d'articles: situen les línies de treball que motivaren regularment l'ofici d'un periodista.

Fer periodisme és fer política. No existeix el periodisme asèptic car hom parteix d'una hipòtesi de treball a mostrar amb proves documentals. Ventura en feu, de política, a través dels articles que, amb